

महिलाको सामाजिक पृष्ठभूमि र शिक्षामापहुँच

(तुलसीपुर नगरपालिका वडा नं.१८ काडाँगी महिलाहरूको

एक समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको

आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि समाजशास्त्र

केन्द्रीय विभागमा प्रस्तुत गरिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

रामकुमार डाँगी

रोल नं. ४६०

त्रि.वि. दर्ता नं.: ९-२-५५-६२५-२००८

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

ज्येष्ठ २०७४

त्रिभुवनविश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
विश्वविद्यालय क्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर तहको आंशिकआवश्यकता पूरा गर्नको निमित्त मेरो निर्देशनमा रामकुमार डाँगीले महिलाको सामाजिक पृष्ठभूमि र शिक्षामापहुँच(तुलसीपुरनगरपालिकावडा नं. १८ उरहरीका डाँगी महिलाहरुको एक समाजशास्त्रीयअध्ययन) शीर्षकको शोधपत्रतयार गरेको प्रमाणित गर्दै उक्तशोध पत्रको अन्तिममूल्याङ्कनकालागिशोधपत्रमूल्याङ्कन समिति समक्षसिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७३

.....
उपप्रा. सुदीपनकर्मी
(शोधनिर्देशक)
समाजशास्त्रविभाग
विश्वविद्यालयक्याम्पस
कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रम अनुसार स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र केन्द्रियविभागको छात्र रामकुमार डाँगीद्वारा महिलाको सामाजिक पृष्ठभूमि र शिक्षामापहुँच(तुलसीपुर नगरपालिका वडा नं. १८ उरहरीका डाँगी महिलाहरुको एक समाजशास्त्रीयअध्ययन) गरिएको विषयकशोधपत्रउपाधिप्राप्तिकालागिउपयुक्तभएकोले मूल्यांकन समितिद्वारा स्वीकृतिप्रदानगरिएको छ ।

शोधपत्रमूल्याङ्कन समिति :

शोधनिर्देशक

उपप्रा. सुदीपनकर्मी

.....

विभागीयप्रमुख

प्रा.डा. तुल्सीराम पाण्डे

.....

वाह्य निरीक्षक

सहप्रा.डा. टिकारामगौतम

.....

मिती : २०७३

कृतज्ञता

त्रिभुवनविश्वविद्यालय समाजशास्त्रविषयको स्नातकोत्तर तहको आंशिकआवश्यकता परिपूर्तीको लागि महिलाको सामाजिक पृष्ठभूमि र शिक्षामापहुँच(तुलसीपुर नगरपालिका वडा नं. १८ उरहरीका डाँगी महिलाहरुको एक समाजशास्त्रीयअध्ययन) शिर्षकमा यो शोधपत्रतयार पारेको छु ।

यस शोधपत्रमा दाङ जिल्लाको तुलसीपुर नगरपालिकाको उरहरी गाविसमा रहेका डाँगी महिलाहरुको सामाजिक पृष्ठभूमि र शिक्षामापहुँच तथा घरायसीकार्यमामहिलाको सहभागिता, निर्णय प्रक्रिया तथा पैतृक सम्पत्तिमाथिको स्वामित्वआदिमा के कस्तो अवस्था रहेको छ भन्ने विषयलाई मुख्यआधार बनाई तयार गरिएको छ । जसमा तथ्यांक संकलन गर्दा प्रत्यक्ष/परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने दाङ जिल्ला तुलसीपुर नगरपालिका वडा नं १८ का डाँगी वस्तीका डाँगी महिलाहरुलाई हार्दिक धन्यवादव्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्रतयार पार्ने क्रममा सुरुवात देखि अन्त्यसम्म आफ्नो अमूल्य सुझाव, सल्लाह, निर्देशन तथा महत्वपूर्ण समय उपलब्ध गराउनु भएका समाजशास्त्र केन्द्रियविभाग त्रिभुवनविश्वविद्यालय कीर्तिपुर, काठमाडौँका आदरणीय मेरा शोध निर्देशक गुरु उपप्रा. सुदीपनकर्मी ज्यूलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यसका साथै वाह्यनिरीक्षक आदरणीय गुरु सह प्रा.डा. टिकारामगौतम र समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग प्रमुख डा. तुलसीराम पाण्डे विभाग प्रशासनका सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, शिक्षक/शिक्षिकाहरुलाई हार्दिक धन्यवाद अर्पण गर्दछु । साथै मलाई उच्च शिक्षा हासिल गर्न कानिस्ती सधैँ हौसला, माया र सहयोग गरी यस स्थान सम्मल्याइ पुऱ्याउनु भएका मेरो बुबाआमा, दाई, दिदीहरुलाई सम्मान गर्दै हार्दिक धन्यवादव्यक्त गर्दछु । शोधपत्रतयार गर्ने क्रममा टाईपिड गरेर सहयोग गर्नु हुने मित्रदिनेश रसाईलीलाई हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यसै गरि अध्ययनको क्रममा प्रयोग गरिएका पुस्तक, लेख, रचना प्रकाशित गर्नुहुने लेखक, प्रकाशक, अनुसन्धानकर्ता सबैलाई हार्दिक धन्यवादव्यक्त गर्न चाहन्छु ।

रामकुमार डाँगी

समाजशास्त्र केन्द्रीयविभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

मिति: २०७३

बिषयसूची

पेज नं.

सिफारिस पत्र
स्वीकृतिपत्र
कृतज्ञता ज्ञापन
बिषयसूची
तालिका सूची

अध्याय - एक

परिचय

१-७

- १.१. अध्ययनको पृष्ठभूमि १
१.२. अध्ययन समस्याको कथन ५
१.३. अध्ययनको उद्देश्य ६
१.४. अध्ययनको महत्व ७

अध्याय-दुई

सम्बन्धित साहित्यको अध्ययन

८-१४

- २.१. महिला र शिक्षा : एक विश्लेषण ८
२.२. महिलाको शैक्षिक अवस्थाको एक अध्ययन १३

अध्याय - तीन

अनुसन्धान विधि

१५-१८

- ३.१. अनुसन्धान ढाँचा १५
३.२. अध्ययन क्षेत्रको छनौट १५
३.३. अध्ययनको समग्रता १६
३.४. तथ्याङ्कको श्रोत र प्रकृति १६
३.५. तथ्याङ्क संकलन विधिहरू १७
३.५.१. अन्तरवार्ता अनुसूची १७

३.५.२ अवलोकन विधि	१८
३.६. तथ्याङ्कको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	१८
३.७. अध्ययनको सीमाहरू	१८
अध्यायचार	
अध्ययन क्षेत्र र डाँगी महिला	१९-२६
४.१. अध्ययन क्षेत्रको परिचय	१९
४.१.१. अध्ययन क्षेत्रको संक्षिप्त परिचय	१९
४.१.२. डाँगी घरधुरीको जनसङ्ख्याको विवरण	१९
४.१.३. शैक्षिक अवस्था	२०
४.१.४. अध्ययन क्षेत्रका महिलाको पेशाको अवस्था	२२
४.१.५. अध्ययन क्षेत्रका महिलाको धार्मिक अवस्था	२३
४.१.६. घरमुलीका रूपमा डाँगी महिला	२४
४.१.७. डाँगी महिलाको बैवाहिक स्थिति	२५
४.१.८. निर्णय प्रक्रियामा डाँगी महिलाको भूमिका	२५
अध्याय पाँच	
महिलाको शैक्षिक अवस्थाको चित्रण	२७-३१
५.१. महिला शिक्षाको शुरुवात	२७
५.२. अध्ययन क्षेत्रमा शैक्षिक संस्थाको अवस्था	२८
५.३. अध्ययन क्षेत्रको शैक्षिक अवस्था	२८
५.४. शिक्षाको किसिम तथा प्रकार	२९
५.५. अध्ययन क्षेत्रका महिलाको प्राप्त शैक्षिक तह	३०
अध्याय-छ	
डाँगी महिलाको विगत र वर्तमानको स्थिति	३२-३४
६.१. शिक्षामा पहुँच नहुनुका कारणहरू	३२
६.१.१. परम्परागत मुल्यमान्यता	३२

६.१.२. कमजोर आर्थिक अवस्था	३३
६.१.३. धार्मिक तथा सांस्कृतिक मान्यता	३३
६.१.४. जनचेतनाको कमी	३३
६.२. साक्षरता सञ्चालन अभियान	३३
६.२.१. छात्रावृत्ति कार्यक्रम	३४
६.२.२. प्रोढ शिक्षा कार्यक्रम	३४
६.२.३. बालशिक्षा कार्यक्रम	३४

अध्याय-सात

सारांश र निष्कर्ष

३५-३७

७.१. सारांश	३५
७.२. निष्कर्ष	३७

सन्दर्भ सामग्री ३८-३९

अनुसूची

४०-४२

तालिका सुची

		पृष्ठ संख्या
तालिका नं. १	जनसंख्याको उमेरगतविवरण	२०
तालिका नं. २	शैक्षिकअवस्था	२१
तालिका नं. ३	डाँगी महिलाको पेशाको अवस्था	२२
तालिका नं. ४	डाँगी महिलाको धार्मिक अवस्था	२३
तालिका नं. ५	डाँगी महिलाको सम्पतिको स्वामित्वतथा घरमुलीको अवस्था	२४
तालिका नं. ६	डाँगी महिलाको वैवाहिक स्थिति	२५
तालिका नं. ७	निर्णय प्रक्रियामा डाँगी महिलाको भूमिका	२६
तालिका नं. ८	अध्ययन क्षेत्रका शैक्षिक संस्थाको अवस्था	२८
तालिका नं. ९	शैक्षिक संस्थाको प्रकार	२९
तालिका नं. १०	शिक्षाको किसिम	३०
तालिका नं. ११	प्राप्त शैक्षिकतह	३१